

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

==== Izpitna pola 2 ====

Narodna zgodovina

Četrtek, 29. avgust 2019 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpiti poli je priložena barvna priloga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpiti pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešite pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani (1–20), od tega 4 prazne.

Barvna priloga ima 4 strani (21–24).

M 1 9 2 5 1 1 2 2 0 2

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Slovensko nacionalno preoblikovanje

1. Leta 1848 je revolucionarni val z Dunaja in drugih večjih mest monarhije zajel tudi slovenske dežele. Slovenski izobraženci so oblikovali program Zedinjenja Slovenija.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Program Zedinjenja Slovenija je predvideval federativno ureditev avstrijske monarhije.
- B Program Zedinjenja Slovenija se je zavzemal za vključitev Slovencev v združeno Nemčijo.
- C Nemško meščanstvo na Slovenskem je podprlo program Zedinjenja Slovenija.
- D Program Zedinjenja Slovenija je zahteval uveljavitev slovenščine v državnih uradih.
- E Program Zedinjenja Slovenija je temeljil na deželni zavesti.
- F Avstroslavizem je zagovarjal enakopravnost slovanskih narodov z drugimi narodi Avstrije.

(3 točke)

2. Po neuspehu revolucije 1848 je moralo iz javnosti izginiti vse, kar je spominjalo nanjo.

Desetletje 1849–1959 je bilo v celoti mračen čas nesvobode. /.../ Časopisi so smeli samo »pretresati tuje zadeve in govoriti o tem, kar se v Kini in Sibiriji godi, o domačih rečeh pa so morali molčati«, kakor so zapisale Novice ob koncu tega obdobja. Zlasti so bila prizadeta politična društva in časopisje.

(Vir: Melik, V., 2002: Slovenci 1848–1918, str. 185. Litera. Maribor)

- 2.1. Kako imenujemo po tedanjem avstrijskem notranjem ministru obdobje 1849–1859?

- 2.2. Navedite značilnosti političnega režima v tem obdobju.

- 2.3. Pojasnite, kakšne posledice so imeli ukrepi tega režima za slovensko narodno gibanje.

(3 točke)

3. Konec šestdesetih let 19. stoletja se je na Slovenskem začelo taborsko gibanje.

Slika 1

(Vir: http://www.gis.si/egw/ZOS_T06_P08/vizmarje.html. Pridobljeno: 8. 3. 2017.)

- 3.1. Kateri slovenski politični tabor je bil pobudnik tega gibanja?

- 3.2. Zakaj ima tabor, na katerega vabi plakat na sliki 1, posebno mesto v slovenski zgodovini?

(2 točki)

4. V devetdesetih letih 19. stoletja so nastajale slovenske politične stranke in gibanja različnih idejnopolitičnih usmeritev.

Povežite politične stranke oz. zveze z njihovimi voditelji tako, da na črte pred imeni v levem stolpcu vpišete ustrezne črke iz desnega stolpca.

_____ Janez Evangelist Krek	A Katoliška narodna stranka
_____ Ivan Šušteršič	B Narodnonapredna stranka
_____ Ivan Tavčar	C Jugoslovanska socialdemokratska stranka
_____ Etbin Kristan	D Slovenska krščanskosocialna delavska zveza

(2 točki)

5. V 19. stoletju je slovensko ozemlje gospodarsko napredovalo, velike spremembe je prinesla zlasti železnica.
    - 5.1. Pojasnite posledice razvoja železniškega omrežja za gospodarstvo.
    - 5.2. Kako je gospodarski napredek vplival na demografski razvoj?

(2 točki)

6. V drugi polovici 19. stoletja je monarhijo zajel močan val izseljevanja.

Pismo 48 kmetov in delavcev s Tržaškega cesarsko-kraljevemu namestništvu leta 1889:
»Vdano podpisani prosimo slavno c. kr. namestništvo, da nam dopusti, da se vkrcamo na Loydov parník brezplačno, kteri odrine iz Trsta v Brazilijo 15. februarja t. l., in podpiramo to takole:

1. Smo ubogi kmetje, kteri nimamo lastnega grunta.
  2. Smo dobili potne liste v red in gremo radi in prostovoljno proč.
  3. Nimamo živeža, ne dela, s katerim bi preživeli.
  4. Nas nočejo vzeti, ako nimamo potrdila od c. kr. namestništva, da lahko odrinemo.

V upanju, da se nas usmili c. kr. namestništvo in da nas reši iz te velike reve, zahvalujujemo se z naivečjo ponijenostjo.«

(Vir: Izseljenec – življenjske zgodbe Slovencev po svetu, str. 57, MNZS, Ljubljana, 2001)

- 6.1. Utemeljite razloge, ki so podpisnike zgornjega besedila (pisma) privedli do odločitve o izselitvi

- ## 6.2. Pojasnite, kdo so bile aleksandrinke.

(2 točki)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 0 7

7. Na pragu 20. stoletja so se krepile ideje o povezovanju Slovencev z drugimi južnoslovanskimi narodi.

Ivan Cankar, ki je spomladi 1913 v Ljubljani v predavanju Slovenci in Jugoslovani pod vtipom balkanskih dogodkov pozval k nastanku »zvezne jugoslovanske republike« /.../, je ostal – v primerjavi s preporodovci – daleč od prosvetstva. /.../ »Po krvi smo si bratje, po jeziku vsaj bratranci, po kulturi, ki je sad večstoletne separatne vzgoje, pa smo si med seboj veliko bolj tuji, nego je tuj naš gorenjski kmet tirolskemu ali pa goriški viničar furlanskemu,« je ugotavljal Cankar.

(Vir: Vodopivec, P., 2006: Od Pohlinove slovnice do samostojne države, str. 152. Modrijan. Ljubljana)

- 7.1. Kakšno ureditev jugoslovanske države je zagovarjal Ivan Cankar?

- 7.2. Pojasnite, zakaj je Cankar zavračal kulturno in jezikovno stavljanje južnoslovanskih narodov.

(2 točki)

Razvoj slovenskega naroda v 20. stoletju

8. Maja 1915 je na strani antante v prvo svetovno vojno vstopila Italija in ob slovensko-italijanski narodnostni meji se je odprla soška fronta.

Slika 2

(Vir: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons>. Pridobljeno: 8. 3. 2017.)

- 8.1. Navedite leto in kraj, pri katerem je avstrijsko-nemška vojska prebila soško fronto.

- 8.2. Pojasnite posledice vojskovanja za civilno prebivalstvo ob frontni črti. Pomagajte si s sliko 2.

(2 točki)

9. Med prvo svetovno vojno je prevladalo stališče, da je za preživetje slovenskega naroda nujno povezovanje z drugimi južnoslovanskimi narodi.

Povežite deklaraciji na desni z njihovima nosilcema (organizacijo in osebo) tako, da na črto v stolpcu na levi vpišete ustrezno črko.

Jugoslovanski odbor

____ Anton Korošec

Krfska deklaracija

____ Ante Trumbić

M majniška deklaracija

Jugoslovanski klub

(2 točki)

10. Avstro-Ogrska je po prvi svetovni vojni razpadla in nastale so nove države, med njimi Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vanjo je prišel večji del slovenskega narodnega ozemlja, a je precej Slovencev ostalo tudi izven nje. Pri reševanju si pomaqajte s sliko 9 v barvni prilogi.

- 10.1. V kateri sosednji državi je po prvi svetovni vojni živela najbolj številčna in v kateri najmanj številčna slovenska manjšina?

- 10.2. Pojasnite, na kakšen način je bila določena meja med Kraljevino SHS in Avstrijo na Koroškem.

(2 točki)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 0 9

11. V Kraljevini SHS oz. Kraljevini Jugoslaviji so Slovenci dosegli nacionalno emancipacijo tudi na področju šolstva, znanosti in kulture. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi in sliko 3.

Slika 3

(Vir: <http://www.delo.si/novice/ljubljana/nekoc-v-ljubljani.html>. Pridobljeno: 24. 3. 2017.)

- 11.1. Katera ustanova, ki je bila ustanovljena kmalu po prvi svetovni vojni, je bila simbol kulturnega in znanstvenega napredka Slovencev v prvi jugoslovanski državi?
- 11.2. Pojasnite, zakaj Akademija znanosti in umetnosti, ustanovljena leta 1938 v Ljubljani, takrat še ni mogla nositi imena »slovenska«.

(2 točki)

12. Obdobje od sprejetja vidovdanske ustave leta 1921 do uvedbe kraljeve diktature leta 1929 je bilo edino obdobje jugoslovanske države z večstrankarskim parlamentarnim sistemom.

Slika 4: Nikola Pašić

(Vir: http://www.wikiwand.com/sh/Spisak_predsednika_vlada_Jugoslavije. Pridobljeno: 24. 3. 2017.)

- 12.1. Navedite polno ime najmočnejše politične stranke v državi v tem obdobju.

Naloga se nadaljuje na naslednji strani.

12.2. Pojasnite, kako je ta stranka z oblikovanjem upravnih enot (oblasti) utrjevala prevlado v državi.

(2 točki)

13. Vstop v jugoslovansko državo je prinesel nove možnosti za gospodarski razvoj slovenskega ozemlja. Pri reševanju si pomagajte s sliko 10 v barvni prilogi.

Obkrožite črko pred izbrano gospodarsko dejavnostjo.

A INDUSTRIJA B KMETIJSTVO

13.1. Navedite pet panog te gospodarske dejavnosti, ki so bile razvite na slovenskem ozemlju, vključenem v jugoslovansko državo.

13.2. Kje je bilo razvito pivovarstvo/konjereja na ozemlju, vključenem v jugoslovansko državo?

13.3. Katere spremembe je izbrana gospodarska dejavnost doživljala po vstopu v Jugoslavijo?

13.4. Kako se je spremenjal delež prebivalstva, zaposlenega v tej dejavnosti?

(4 točke)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 1 1

14. V obdobju med obema vojnoma sta rast industrije in z njo povezan priliv novega, večinoma revnega prebivalstva v mesta močno zaostrlila stanovanjski problem.

Nižji sloji prebivalstva so stanovali predvsem v majhnih najemniških stanovanjih. Zlasti za večja središča so bile zaradi pogosto oderuških najemnin značilne pogoste selitve. Za industrijska središča so bile značilne delavske stanovanjske kolonije. Najrevnejši sloji pa so se morali zadovoljiti tudi z zasilnimi stanovanji v barakah.

(Vir: Slovenska novejša zgodovina, str. 498. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2006)

Navedite, kje vse so stanovali delavci in drugi revnejši prebivalci mest.

(1 točka)

15. V Kraljevini SHS so se vrstile politične krize. Vrhunec je kriza dosegla poleti 1928 z umorom voditelja najmočnejše hrvaške stranke Stjepana Radića, ki ga je v beograjski skupščini ustrelil poslanec srbske stranke.

Slika 5

(Vir: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:489099>. Pridobljeno: 24. 3. 2017.)

- 15.1. Navedite ukrepe kralja Aleksandra I. Karađorđevića, ki so sledili temu dogodku.

- 15.2. Pojasnite, kako se je končala vladavina Aleksandra Karađorđevića.

(2 točki)

16. Aprila 1941 so Jugoslavijo napadle sile osi in jo v kratkotrajni vojni porazile. Slovensko ozemlje so si razdelile Nemčija, Italija in Madžarska ter začele na zasedenih ozemljih izvajati okupacijsko politiko. Pri reševanju si pomagajte s sliko 11 v barvni prilogi.

Slika 6

(Vir: https://www.si21.com/Dogodki/Nova_stalna_razstava.
Pridobljeno: 24. 3. 2017.)

Slika 7

(Vir: <http://cro-eu.com/galerija-fotografija/albums/userpics/10001/2>. Pridobljeno: 24. 3. 2017.)

Obkrožite črko pred izbranim okupatorjem.

A NEMŠKI OKUPATOR

B ITALIJANSKI OKUPATOR

V obliki krajšega razmišljanja opišite okupacijsko politiko izbranega okupatorja, pri čemer upoštevajte naslednje elemente: katere dele slovenskega ozemlja je zasedel izbrani okupator; kako je bilo gospodarsko razvito območje, ki ga je zasedel; kakšen je bil okupatorjev odnos do slovenskega jezika; kakšen odnos je imel do sodelovanja Slovencev v upravi; katere nasilne ukrepe je izvajal nad civilnim prebivalstvom.

(5 točk)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 1 3

17. Kmalu po okupaciji slovenskega ozemlja je bila ustanovljena Osvobodilna fronta (sprva imenovana Protiimperialistična fronta), ki je svoja stališča strnila v Temeljne točke OF:

1. Proti okupatorjem je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo.
2. Ta akcija predstavlja izhodišče za osvoboditev in združitev vseh Slovencev.
3. Stojec na stališču naravne in usodne skupnosti jugoslovenskih narodov OF ne priznava razkosanja Jugoslavije in deluje z vsemi silami za slogo in enotnost njenih narodov. Hkrati stremi k povezanosti slovanskih narodov pod vodstvom velikega ruskega naroda na temelju pravice slehernega naroda do samoodločbe.

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 170. DZS. Ljubljana)

- 17.1. H kakšni oblici upora proti okupatorjem je OF pozvala Slovence?

- 17.2. Pojasnite, kakšen je bil odnos OF do Jugoslavije.

- 17.3. Opišite, kako so se Slovenci odzvali na delovanje OF.

(3 točke)

18. Po kapitulaciji Italije je bilo ustanovljeno Slovensko domobranstvo, ki ga je vodil general Leon Rupnik. Domobranci so 20. aprila 1944 prisegli:

Prisegam pri Vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stojec pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS četami in policijo, proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj.

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 180. DZS. Ljubljana)

- 18.1. Navedite, na čigavi strani in proti komu so se bojevali domobranci.

- 18.2. Opišite usodo domobrancev po koncu vojne.

(2 točki)

19. Po drugi svetovni vojni so Slovenci zaživeli v socialistični Jugoslaviji.

Čeprav so bili voditelji KPJ naravnost zgledni Stalinovi učenci, jim je resolucija Informbiroja očitala prav ideološke odklone, ne pa zunanjepolitičnih razhajanj med Moskvo in Beogradom ter odnosov med socialističnimi državami.

(Vir: Slovenska novejša zgodovina, str. 931. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2006)

- 19.1. Po kateri državi se je v prvih povojnih letih zgledovala Jugoslavija?

- 19.2. Pojasnite razloge, ki so privedli do spora z Informbirojem leta 1948.

- 19.3. Zakaj so zahodne sile po sporu z Informbirojem pomagale Jugoslaviji?

(3 točke)

20. V prvih povojnih letih je Jugoslavija oblikovala nov gospodarski sistem in sprejela vrsto ukrepov na področju gospodarstva.

Povežite pojme v levem stolpcu z njihovo razlago v desnem, tako da vpišete na črte v levem stolpcu ustrezne črke iz desnega stolpca.

_____ nacionalizacija	A državno načrtovanje gospodarskega razvoja
_____ kolektivizacija	B prenos zasebne lastnine v državno last
_____ agrarna reforma	C združevanje kmetov in kmetij v skupno dejavnost
_____ petletka	D sprememba lastništva zemlje

(2 točki)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 1 5

21. Po vojni je bilo najbolj pereče mejno vprašanje povezano z jugoslovansko zahodno mejo. Z mirovno pogodbo z Italijo je bilo leta 1947 ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje (STO). Pri reševanju si pomagajte s sliko 12 v barvni prilogi.

21.1. Kako je bilo razdeljeno STO in kdo ga je upravljal?

21.2. Kateri sporazum je uradno določil mejo med Italijo in Jugoslavijo?

(2 točki)

22. V drugi polovici petdesetih let je socialistična Jugoslavija oblikovala novo zunanjopolitično politiko.

Slika 8: Beograd, 1961

(Vir: <https://cdn.munplanet.com/storage/uploads/52209627db7c13603b000001/image/data/5336b03fdb7c133f400004d8/xlarge>. Pridobljeno: 15. 4. 2017.)

22.1. Med pobudnicami katerega mednarodnega gibanja, ustanovljenega leta 1961, je bila Jugoslavija?

22.2. Pojasnite zunanjopolitično usmeritev Jugoslavije od sredine petdesetih let naprej.

(2 točki)

23. Rešitev nacionalnega vprašanja je bilo eno ključnih vprašanj obstoja večnacionalne Jugoslavije. Pri reševanju si pomagajte s spodnjim besedilom in s sliko 13 v barvni prilogi.

Revolucija oziroma razredna osvoboditev, tako so verjeli komunisti, naj bi bila predpogoj, oblikovanje federacije pa dokončna rešitev nacionalnega vprašanja v Jugoslaviji. Da bi zgradili mednacionalna nasprotja, so se zatekli k načelu »bratstva in enotnosti«, sredi petdesetih let pa se je temu pridružilo še spodbujanje »jugoslovanstva« oziroma poskusi oblikovanja jugoslovanske (nad)nacionalne zavesti.

(Vir: Režek, M., 2005: Med resničnostjo in iluzijo. Slovenska in jugoslovanska politika v desetletju po sporu z Informbirojem 1948–1958, str. 169–170. Modrijan, Ljubljana)

- 23.1. V kateri jugoslovanski republiki je bila narodnostna struktura prebivalstva najbolj enovita in v kateri je bila najbolj mešana?

- 23.2. Pojasnite, kako so oblasti v socialistični Jugoslaviji reševale nacionalno vprašanje.

- 23.3. Kako je narodnostna struktura v republiku z najbolj mešanim prebivalstvom vplivala na razsežnost vojne na njenem območju po razpadu Jugoslavije leta 1991?

(3 točke)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 1 7

24. Konec osemdesetih let 20. stoletja se je v Sloveniji oblikovala politična opozicija.

Podpisniki te listine izjavljamo in sporočamo:

1. da hočemo živeti v suvereni državi slovenskega naroda;
2. kot suverena država bomo samostojno odločali o povezavah z južnoslovanskimi in drugimi narodi v okviru prenovljene Evrope;
3. glede na zgodovinska prizadevanja slovenskega naroda za politično samostojnost je slovenska država lahko utemeljena le na:
  - spoštovanju človekovih pravic in svoboščin,
  - demokraciji, ki vključuje politični pluralizem,
  - družbeni ureditvi, ki bo zagotavljala duhovno in gmotno blaginjo v skladu z naravnimi danostmi in v skladu s človeškimi zmožnostmi državljanov Slovenije.

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 211. DZS. Ljubljana)

- 24.1. Kako se imenuje dokument, v katerem je maja 1989 politična opozicija predstavila svojo vizijo prihodnosti Slovenije?

- 24.2. Navedite zahteve podpisnikov tega dokumenta.

(2 točki)

25. Na črto pred navedenim dogodkom vpišite ustrezno letnico: 1980, 1990, 1991, 1992, 2004, 2007.

- mednarodno priznanje Republike Slovenije
 vstop Slovenije v Evropsko unijo
 sprejem Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije
 uvedba evra kot valute v Sloveniji
 smrt Josipa Broza Tita
 plebiscit o samostojnosti Slovenije

(3 točke)

Prazna stran

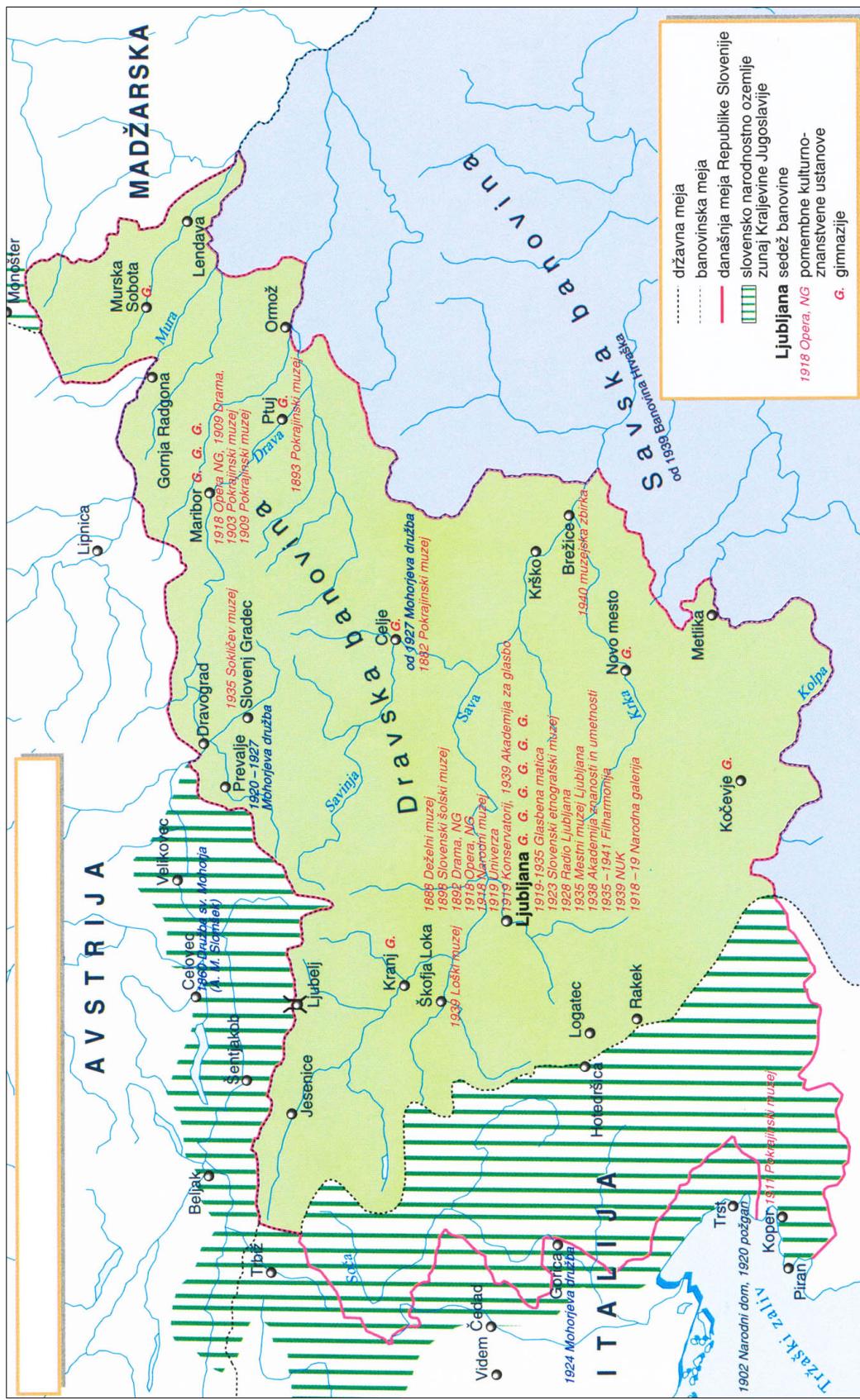
Prazna stran

Prazna stran

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Barvna priloga (k izpitni poli 2)

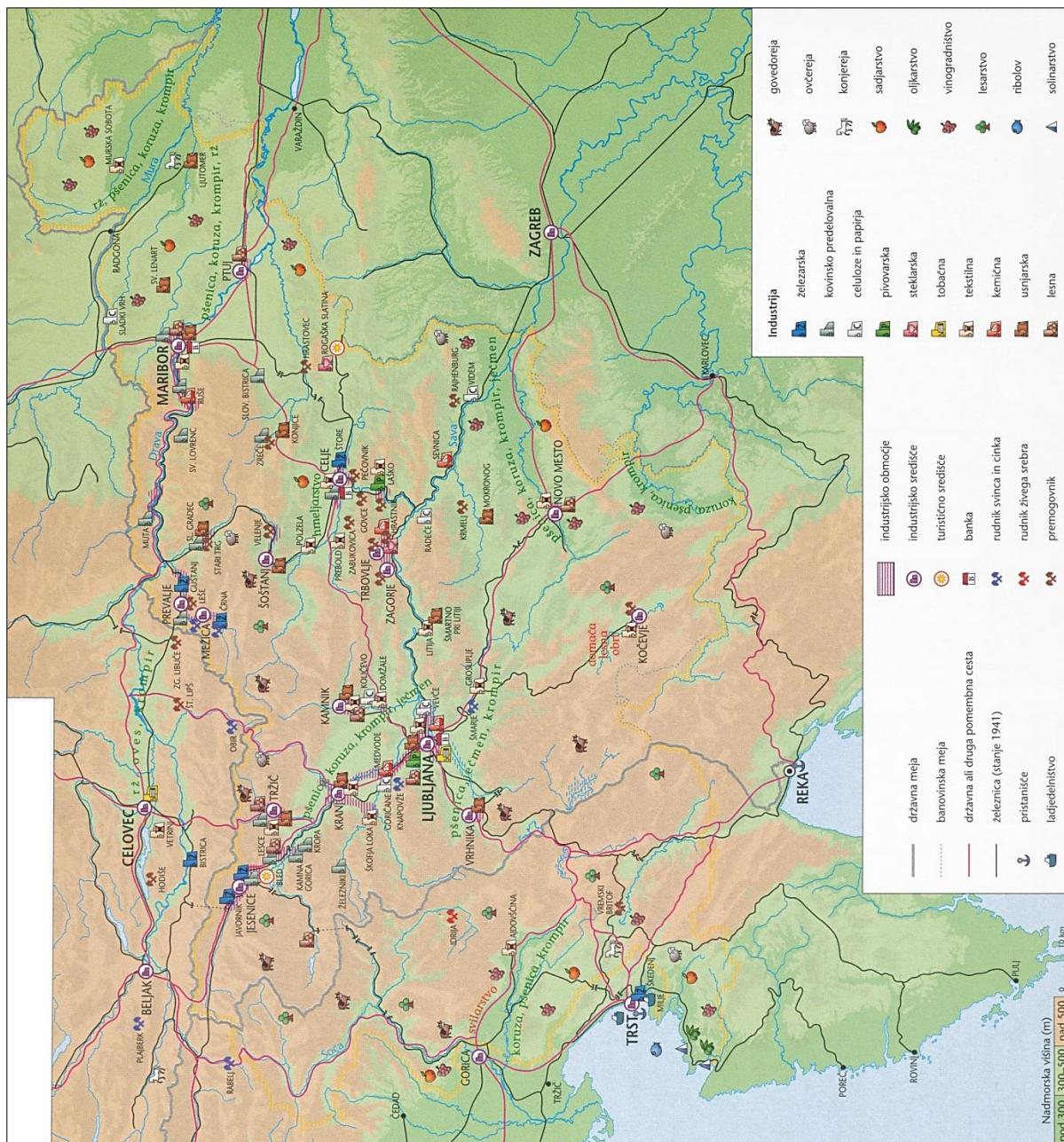

Slika 9: Slovenci v Kraljevini SHS / Kraljevini Jugoslaviji

(Vir: Zgodovinski atlas za osnovno šolo, str. 42. DZS. Ljubljana, 1999)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 2 2

Slika 10: Gospodarstvo med svetovnima vojnoma

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 172. Nova revija. Ljubljana, 2011)

M 1 9 2 5 1 1 2 2 2 3

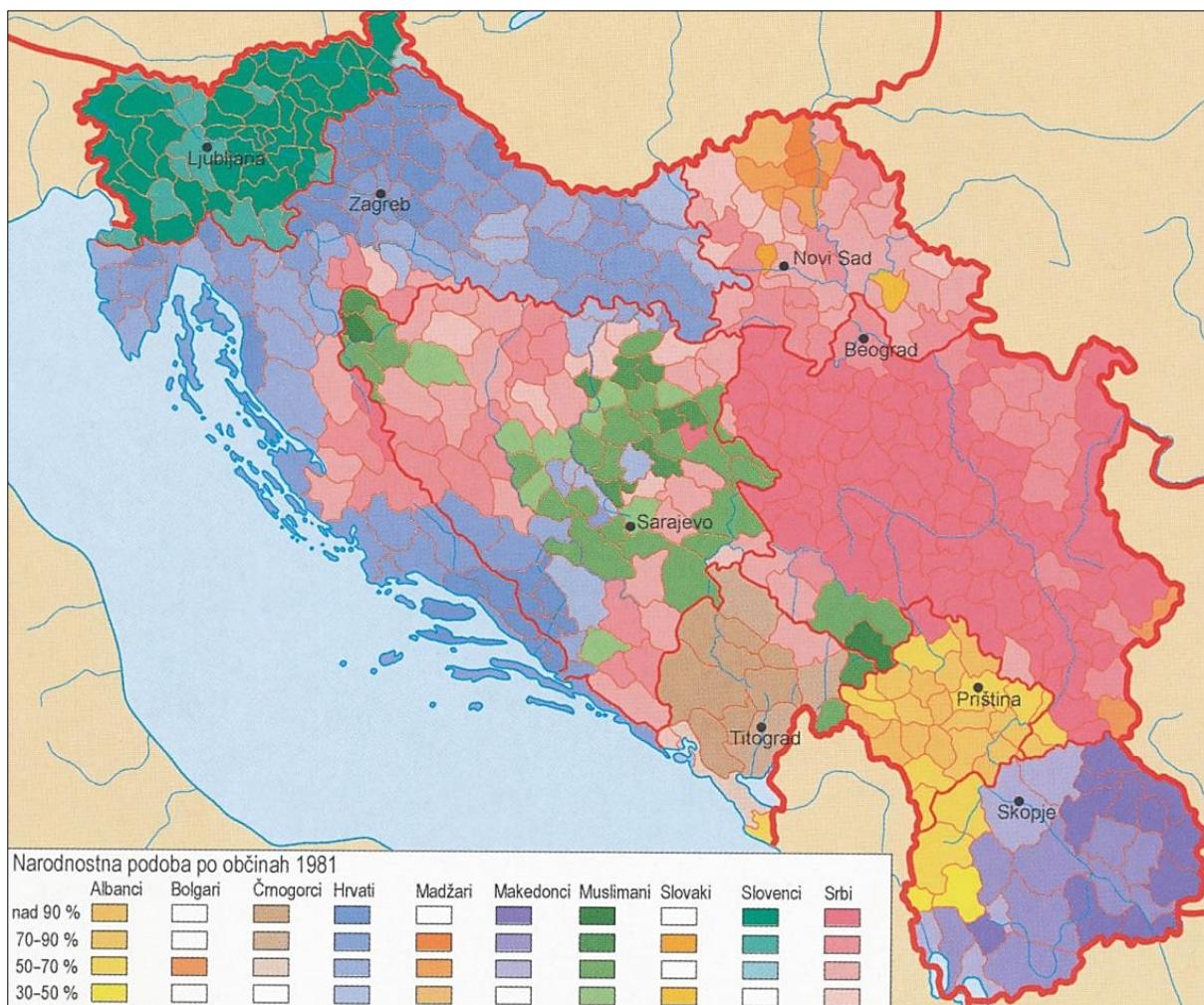
Slika 11: Okupacija slovenskega ozemlja

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 166. DZS. Ljubljana)

Slika 12: Svobodno tržaško ozemlje 1947–1954

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 84. Modrijan. Ljubljana, 2013)

Slika 13: Narodnostna struktura Jugoslavije

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 124. DZS. Ljubljana)